

Horyzonty Polityki
2026, Vol. 17, N° 59

JAKUB SUKIENNIK

<https://orcid.org/0000-0002-1289-7009>
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
jakub.sukiennik@ue.wroc.pl

SŁAWOMIR CZETWERTYŃSKI

<https://orcid.org/0000-0003-4078-0104>
Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
slawomir.czetwertynski@ue.wroc.pl
<https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.10>

Ład instytucjonalny a skuteczność polityki klimatycznej w świetle *Laudato si'*

Streszczenie

CEL NAUKOWY: Celem artykułu jest wykazanie znaczenia harmonizacji instytucjonalnej, rozszerzonej o wymiar komunikacji medialnej, dla skuteczności polityk klimatycznych oraz procesów zielonej transformacji w perspektywie ekologii integralnej rozwiniętej w *Laudato si'*.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Problem badawczy dotyczy wpływu relacji między instytucjami formalnymi, instytucjami nieformalnymi oraz mediami na skuteczność wdrażania polityk klimatycznych. Analiza została przeprowadzona w ramach podejścia nowej ekonomii instytucjonalnej, z wykorzystaniem krytycznego przeglądu literatury oraz narzędzi konceptualnych, uzupełnionych o wybrane teorie komunikacji.

PROCES WYWODU: W artykule rozwinięto koncepcję harmonizacji instytucjonalnej jako stanu spójności między instytucjami formalnymi i nieformalnymi, rozszerzając ją o system komunikacji medialnej jako mechanizm transmisji norm i wartości. Następnie skonstruowano model, w którym wyjaśniono wpływ tej harmonizacji na redukcję kosztów transakcyjnych, ograniczenie niepewności regulacyjnej oraz wzrost społecznej akceptacji polityk klimatycznych, osadzając rozważania w kontekście ekologii integralnej.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Wykazano, że wysoki poziom harmonizacji instytucjonalnej sprzyja zwiększeniu skuteczności polityk klimatycznych,

Sugerowane cytowanie: Sukiennik, J., & Czetwertyński, S. (2026). Ład instytucjonalny a skuteczność polityki klimatycznej w świetle *Laudato si'*. *Horyzonty Polityki*, 17(59), 175–193. <https://doi.org/10.35765/HP.2026.1759.10>.

natomiast spójna i odpowiedzialna komunikacja medialna wzmacnia proces internalizacji norm ekologicznych oraz legitymizację regulacji w społeczeństwie.

WNIOSKI, INNOWACJE, REKOMENDACJE: Skuteczność zielonej transformacji zależy nie tylko od jakości regulacji, lecz także od sposobu ich komunikowania i społecznej recepcji. Integracja podejścia instytucjonalnego z analizą komunikacji stanowi istotny wkład teoretyczny, wskazując na konieczność rozwijania spójnej komunikacji ekologicznej oraz edukacji medialnej jako warunków realizacji postulatów ekologii integralnej.

SŁOWA KLUCZOWE:

zielona transformacja, harmonizacja instytucjonalna, zrównoważony rozwój, system instytucjonalny, *Laudato si'*

Abstract

INSTITUTIONAL ORDER AND THE EFFECTIVENESS
OF CLIMATE POLICY IN LIGHT OF *LAUDATO SI'*

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of the article is to demonstrate the significance of institutional harmonization, extended to include the dimension of media communication, for the effectiveness of climate policies and the processes of green transformation from the perspective of integral ecology developed in *Laudato si'*.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The research problem concerns the impact of the relationship between formal institutions, informal institutions, and the media on the effectiveness of implementing climate policies. The analysis is conducted within the framework of New Institutional Economics, using a critical literature review and conceptual tools, supplemented by selected theories of communication.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The article develops the concept of institutional harmonization as a state of coherence between formal and informal institutions, extending it to include the system of media communication as a mechanism for transmitting norms and values. It then constructs a model explaining how such harmonization contributes to reducing transaction costs, limiting regulatory uncertainty, and increasing social acceptance of climate policies, while situating the discussion within the context of integral ecology.

RESEARCH RESULTS: The analysis shows that a high level of institutional harmonization contributes to increasing the effectiveness of climate policies, while coherent and responsible media communication strengthens the internalization of ecological norms and the social legitimization of regulation.

CONCLUSIONS, INNOVATIONS, AND RECOMMENDATIONS: The effectiveness of the green transition depends not only on the quality of

regulations, but also on the way they are communicated and socially received. Integrating the institutional approach with communication analysis constitutes a significant theoretical contribution, highlighting the need to develop coherent ecological communication and media education as prerequisites for realizing the tenets of integral ecology.

KEYWORDS:

green transformation, institutional harmonization,
sustainable development, institutional system, *Laudato si'*

1. WPROWADZENIE

Degradacja środowiska naturalnego stanowi jedno z kluczowych wyzwań współczesnej cywilizacji. Z perspektywy polityki międzynarodowej problem ten wiąże się z realizacją Agendy 2030 oraz koncepcją zrównoważonego rozwoju, której współczesne ujęcie ukształtowało się w toku debaty nad ograniczeniami wzrostu gospodarczego oraz eksploatacji zasobów naturalnych. Przykładowo Malthus (1798) analizował relację między wzrostem gospodarczym a wykorzystaniem zasobów, natomiast Ricardo (1929) odnosił się do problemu efektywności produkcji żywności. Współczesna debata, zapoczątkowana publikacją raportu Klubu Rzymskiego (Meadows i in., 1972), przyjmuje jednak szerszą perspektywę i kieruje uwagę na zagrożenia wynikające z nieograniczonej eksploatacji zasobów naturalnych. Kamieniem milowym był raport Komisji Brundtland (1987), definiujący zrównoważony rozwój jako model umożliwiający zaspokajanie potrzeb obecnych pokoleń bez ograniczania możliwości przyszłych generacji.

Współcześnie rosnąca presja wynikająca ze zmian klimatycznych oraz degradacji środowiska prowadzi do intensyfikacji działań na rzecz ekologicznej transformacji gospodarek (Geels, 2018; Rockström i in., 2017; Barbier & Burgess, 2017). W dominującym ujęciu proces ten sprowadzany jest do wymiaru technologiczno-finansowego (Bałandynowicz, 2021), co uzasadnia zastosowanie perspektywy ekonomicznej jako płaszczyzny zarówno teoriopoznawczej, jak i aplikacyjnej. Mimo wszystko zielona transformacja obejmuje nie tylko komponent ekonomiczny, lecz również społeczne, kulturowe, behawioralne oraz komunikacyjne uwarunkowania funkcjonowania współczesnych społeczeństw (Thaler & Sunstein, 2022). Perspektywa

ta znajduje swoje rozwinięcie w koncepcji ekologii integralnej przedstawionej przez papieża Franciszka (2015) w encyklice *Laudato si'*, w której kryzys ekologiczny ujmowany jest jako zjawisko powiązane z kryzysem społecznym i kulturowym. Oznacza to konieczność oddziaływania na społeczeństwo w sposób kompleksowy (Scricciu, Barker, & Ackerman, 2013). W tym kontekście szczególną rolę odgrywają instytucje formalne, takie jak regulacje środowiskowe, instrumenty ekonomiczne polityki klimatycznej oraz systemy handlu emisjami, służące internalizacji kosztów środowiskowych (Farley, Daly, & de la Villa Rosas, 2024). Jednocześnie badania z zakresu nowej ekonomii instytucjonalnej pokazują, że skuteczność regulacji zależy nie tylko od ich treści, lecz także od ich relacji z innymi elementami systemu instytucjonalnego (North, 1990; Williamson, 2000), który obejmuje zarówno instytucje formalne, jak i instytucje nieformalne, takie jak normy społeczne, religijne, wartości kulturowe oraz wzorce zachowań.

Wracając do perspektywy ekologii integralnej, warto zauważyć, że w encyklice *Laudato si'* podkreśla się kluczową rolę edukacji i komunikacji w budowaniu troski o „wspólny dom” (LS, 209–215). W tym ujęciu kształtowanie postaw społecznych dokonuje się na drodze odpowiedzialnej komunikacji oraz edukacji ekologicznej. Oznacza to, że proces zielonej transformacji nie może być analizowany wyłącznie w kategoriach technologicznych i ekonomicznych, lecz wymaga uwzględnienia wymiaru komunikacyjnego. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera rola mediów jako mechanizmu pośredniczącego między systemem instytucjonalnym a społeczeństwem. Media pełnią funkcję interpretacyjną, wpływając na sposób rozumienia regulacji oraz poziom zaufania społecznego. Jednocześnie stanowią kanał transmisji instytucji nieformalnych, uczestnicząc w procesie kształtowania norm, wartości oraz wzorców zachowań. Forma mediów – gorących i zimnych (McLuhan, 2017) – determinuje interpretację społeczną instytucji, zaś skuteczność ich bodźcowania, przejawiająca się w ustalaniu agendy (*agenda-setting*; McCombs, 2008; McCombs & Shaw, 1972) oraz ramowaniu (*framing*; Goffman, 1986), kształtuje wrażliwość na określoną tematykę, w tym przypadku świadomość ekologiczną. W konsekwencji media mogą zarówno wspierać proces harmonizacji instytucjonalnej, publikując spójny przekaz i wzmacniając świadomość ekologiczną, jak też

go osłabiać, generując niespójne narracje i zwiększając niepewność poznawczą. W tym kontekście harmonizacja instytucjonalna może być rozumiana jako stan spójności między instytucjami formalnymi i nieformalnymi, rozszerzony o wymiar komunikacyjny, który pozwala uchwycić rolę mediów jako czynnika wzmacniającego lub osłabiającego skuteczność polityk klimatycznych (LS, 91; LS, 137).

Pomimo rosnącego zainteresowania problematyką zielonej transformacji stosunkowo rzadko analizuje się ją w kontekście interakcji między instytucjami a komunikacją medialną, co stanowi istotną lukę badawczą. Biorąc pod uwagę założenia ekologii integralnej, która wskazuje na kompleksowe traktowanie człowieka jako części społeczeństwa i jego habitatu środowiskowego, koncepcja harmonizacji instytucjonalnej jawi się jako narzędzie poznawcze, za pomocą którego można wysuwać wnioski co do trafności bodźcowania społecznego i dalszych kierunków oddziaływania – w celu pogłębienia świadomości ekologicznej. W takim kontekście celem niniejszego artykułu jest, po pierwsze, wykazanie heurystycznych i aplikacyjnych możliwości koncepcji harmonizacji instytucjonalnej w procesie zielonej transformacji gospodarki, i, po drugie, wykazanie znaczenia mediów komunikacyjnych w procesie harmonizacji systemu instytucjonalnego.

2. METODYKA BADAŃ

Realizacja celu badawczego opiera się na krytycznej analizie literatury. Dobór literatury miał charakter celowy i obejmował:

- klasyczne prace z zakresu nowej ekonomii instytucjonalnej,
- współczesne badania nad transformacją klimatyczną i polityką środowiskową,
- teorie komunikacji społecznej, w szczególności *agenda-setting* oraz *framing*,
- dokumenty normatywne, w tym encyklikę *Laudato si'* jako ramę interpretacyjną.

Uchwycenie znaczenia instytucji oraz mediów w procesie definiowania problemów środowiskowych wiąże się z uwzględnieniem m.in. mechanizmów *agenda-setting* i *framing* oraz samej formy mediów (gorące/zimne). Należy mieć na uwadze, że proces harmonizacji

nie dotyczy w tym przypadku jedynie dostosowania instytucji formalnych do instytucji nieformalnych w zastanym systemie instytucjonalnym, lecz ukształtowaniu świadomości ekologicznej w ujęciu ekologii integralnej. Stąd w artykule przyjęto rozszerzone ujęcie instytucjonalne, w którym media traktowane są jako kanał transmisji treści instytucji do społeczeństwa. Tak poszerzone ujęcie pozwala analizować nie tylko formalne mechanizmy regulacyjne, ale również znaczenie procesów komunikacyjnych towarzyszących ich wdrażaniu. Tym samym w artykule przyjęto, że media pełnią funkcję mechanizmu transmisji i reinterpretacji instytucji, co uzasadnia ich włączenie do modelu analitycznego, opisanego w części IV czwartej niniejszego artykułu, jako odrębnej zmiennej (M). Model ten, o postaci $E = f(H, M)$, stanowi narzędzie heurystyczne wyjaśniające różnicowanie skuteczności polityk klimatycznych.

Podsumowując, analityczne ramy harmonizacji instytucjonalnej obejmują współdziałanie instytucji formalnych, instytucji nieformalnych oraz mediów jako kanału transmisji ich wartości. W szczególności analizie poddano trzy podstawowe mechanizmy oddziaływania: redukcję kosztów transakcyjnych, ograniczenie niepewności regulacyjnej oraz zwiększenie zgodności zachowań podmiotów gospodarczych z celami polityk publicznych, uzupełniając je o mechanizm kształtowania społecznej akceptacji poprzez komunikację medialną oraz jej wpływ na internalizację norm ekologicznych.

3. WYBÓR PODEJŚCIA BADAWCZEGO ORAZ JEGO OGRANICZENIA

Zakładając integralność człowieka jako istoty społecznej, osobowości psycho-emocjonalnej, podmiotu gospodarczego i w końcu bytu transcendentnego, konieczne jest możliwie jak najszersze ujęcie problemu przy jednoczesnym zachowaniu walorów użytecznych wniosków wyciągniętych w ramach badania. Wybór nauk ekonomicznych jako płaszczyzny rozważań nad procesem zielonej transformacji i ekologii integralnej ma duży potencjał heurystyczny, gdyż nauka ta obejmuje szeroki obszar ludzkiej działalności i dostarcza szeregu teorii, które łączą obszar gospodarczy, społeczno-kulturowy i emocjonalno-psychologiczny.

Konstytuując nauki ekonomiczne jako właściwą płaszczyznę rozważań nad integralnością człowieka ze środowiskiem, nie można jednak uciec się do ich ortodoksyjnego rozumienia (Becker, 1976). Ścisłe ograniczanie się do ekonomii głównego nurtu zawęża horyzont poznawczy głównie do ortodoksji opierającej się na ekonomii neoklasycznej. Biorąc pod uwagę powyższe ograniczenia, a jednocześnie ujmując problem integracji człowieka ze środowiskiem w perspektywie ekologii integralnej zaproponowanej przez papieża Franciszka (2015), która wychodzi poza zakres nauk fizykalnych i nauk ekonomicznych, próbując uchwycić istotę, tego co ludzkie, należy skierować się ku heterodoksji ekonomicznej i wieloparadygmatyczności (Wilkin, 2019). Stąd naturalne wydaje się zastosowanie nowej ekonomii instytucjonalnej, która bierze pod uwagę zarówno obyczaje, normy religijne i wartości, jak i regulacje prawne oraz działania prowadzące do stworzenia pola wyborów, w których funkcjonuje dane społeczeństwo. W przypadku badania roli wdrażania rozwiązań prawnych i kształtowania wartości w społeczeństwie właściwe narzędzia analityczne muszą badać relacje instytucji formalnych i nieformalnych (McAdams, 1997). Z tego względu osią analityczną niniejszego artykułu uczyniono koncepcję harmonizacji instytucjonalnej, za pomocą której zbadano zieloną transformację oraz postulaty ekologii integralnej. W niniejszych rozważaniach ograniczono się do wymiaru konstruktu teoretycznego zaproponowanej koncepcji, co wiąże się z niemożnością bezpośredniego pomiaru empirycznego, jednak możliwa pozostaje jej pośrednia operacjonalizacja w przyszłych badaniach empirycznych. Jednym z podejść umożliwiających analizę poziomu harmonizacji instytucjonalnej jest komparatystyka prawna, pozwalająca na identyfikację stopnia zgodności między rozwiązaniami regulacyjnymi oraz ich implementacją w różnych systemach instytucjonalnych. Alternatywne podejście polega na wykorzystaniu wskaźników pośrednich, odzwierciedlających jakość instytucji oraz poziom kosztów transakcyjnych w gospodarce. Co więcej, uwzględnienie w analizie wymiaru komunikacyjnego i roli mediów wprowadza dodatkowe ograniczenia metodologiczne. Szczególną trudność stanowi operacjonalizacja wpływu komunikacji medialnej na poziom harmonizacji instytucjonalnej oraz internalizację norm ze względu na złożoność procesów kształtowania świadomości społecznej oraz wielość kanałów i form przekazu. Analiza wpływu mediów wymaga

bowiem zastosowania takich narzędzi badawczych jak analiza dyskursu, analiza treści przekazów medialnych czy badania opinii społecznej, umożliwiającymi uchwycenie sposobów konstruowania znaczeń i narracji wokół polityki klimatycznych.

Podsumowując, niniejsza analiza ma charakter koncepcyjno-analityczny i eksploracyjny. Nie uwzględnia ona zjawisk dynamicznych ani szczegółowych uwarunkowań lokalnych, takich jak opory polityczne czy koszty adaptacyjne w poszczególnych krajach, co ogranicza możliwość jej ilościowej weryfikacji. Ponadto artykuł nie obejmuje empirycznej analizy funkcjonowania systemu medialnego ani szczegółowej oceny wpływu konkretnych przekazów medialnych na zachowania społeczne i gospodarcze, co stanowi kierunek dalszych badań nad rolą komunikacji w procesie kształtowania postaw ekologicznych. Pomimo ograniczeń przyjęte podejście umożliwia identyfikację kluczowych mechanizmów teoretycznych oraz stanowi punkt wyjścia do dalszych badań empirycznych, integrujących analizę instytucjonalną z badaniami nad komunikacją społeczną i rolą mediów w kształtowaniu świadomości ekologicznej. Ujęcie to wpisuje się w postulaty edukacji oraz odpowiedzialnej komunikacji społecznej akcentowane w encyklice *Laudato si'* (LS, 209–215).

4. KONCEPTUALIZACJA HARMONIZACJI INSTYTUCJONALNEJ

Zgodnie z podejściem prezentowanym w literaturze instytucje można podzielić na formalne i nieformalne. W tym ujęciu szczególne znaczenie przypisać należy mediom, które pełnią funkcję mechanizmu transmisji wartości zawartych w instytucjach, wpływając na ich interpretację oraz społeczną recepcję. Rola mediów w ich transmisji jest znacząca, gdyż, po pierwsze, wskazuje na to, co jest przedmiotem dyskusji społecznej – ustala agendę; a po drugie, kształtuje hierarchie ważności problemów publicznych oraz sposoby ich interpretacji – dokonuje zatem ramowania. Ponadto forma przekazu medialnego albo czyni odbiorcę biernym (media gorące), albo aktywizuje go do własnych przemyśleń (media zimne).

Istotnym problemem wskazywanym w literaturze jest zróżnicowane tempo zmian instytucji formalnych i nieformalnych. Reformy

prawne mogą być wprowadzane stosunkowo szybko, natomiast zmiany w normach społecznych mają charakter długookresowy. Media mogą w tym procesie pełnić funkcję katalizatora, przyspieszając internalizację nowych norm lub przeciwnie – utrwalając opór wobec zmian poprzez kształtowanie narracji dotyczących regulacji środowiskowych. Zróźnicowanie dynamiki tych procesów prowadzi często do powstawania niespójności między instytucjami, określanej jako brak harmonizacji instytucjonalnej. Stan ten oznacza zaś występowanie konfliktu lub konkurencyjności między instytucjami, co prowadzi do wzrostu kosztów transakcyjnych, zwiększenia niepewności regulacyjnej oraz obniżenia poziomu zaufania społecznego. Z kolei harmonizacja instytucjonalna, rozumiana jako spójność i wzajemne wzmacnianie się instytucji formalnych i nieformalnych, sprzyja redukcji niepewności oraz zwiększeniu skuteczności polityk publicznych. W tym kontekście spójność komunikacyjna mediów może być traktowana jako jeden z warunków osiągnięcia harmonizacji instytucjonalnej, ponieważ wpływa na poziom społecznej legitymizacji regulacji oraz ich akceptację.

Kolejną istotną różnicą między nową ekonomią instytucjonalną a ekonomią neoklasyczną jest odejście od metod izolacji (Mäki, 1992) zjawisk gospodarczych na rzecz podejścia holistycznego. Instytucje nie funkcjonują w izolacji, lecz tworzą złożony system powiązań, określanej jako system instytucjonalny. W systemie tym media pełnią funkcję integrującą, umożliwiając przepływ informacji między jego elementami oraz wpływając na koordynację działań podmiotów społecznych i gospodarczych, co koresponduje z koncepcją „wszystko jest ze sobą powiązane” obecną w *Laudato si'* (LS, 91). Z perspektywy harmonizacji instytucjonalnej kluczowe znaczenie ma analiza relacji między instytucjami oraz ich wzajemnego oddziaływania. Media mogą w tym kontekście pełnić dwojaką rolę: wspierać harmonizację poprzez spójny przekaz i edukację ekologiczną lub ją osłabiać poprzez fragmentaryczność i sprzeczność narracji.

Na tej podstawie możliwa jest konceptualizacja harmonizacji instytucjonalnej jako narzędzia analitycznego uwzględniającego kilka podstawowych elementów systemu instytucjonalnego. Pierwszym z nich są instytucje formalne, drugim instytucje nieformalne, trzecim mechanizmy egzekwowania instytucji. Czwartym elementem jest system komunikacji medialnej, pełniący funkcję pośredniczącą

w przekazywaniu informacji, kształtowaniu norm oraz budowaniu społecznej akceptacji dla regulacji. Na podstawie tych elementów proponuje się ramy analityczne, w których poziom harmonizacji instytucjonalnej stanowi zmienną pośredniczącą między strukturą systemu instytucjonalnego a skutecznością polityk publicznych. Wpływ ten zachodzi poprzez trzy podstawowe mechanizmy: redukcję kosztów transakcyjnych, ograniczenie niepewności regulacyjnej oraz zwiększenie zgodności zachowań podmiotów gospodarczych z regulacjami. Dodatkowo uwzględnia się mechanizm kształtowania społecznej akceptacji (A), który jest w istotnym stopniu zależny od jakości i spójności komunikacji medialnej (M). W ujęciu syntetycznym zależność tę można zapisać jako funkcję: $E = f(H)$, gdzie poziom harmonizacji instytucjonalnej (H) wpływa na skuteczność polityk klimatycznych (E) poprzez mechanizmy pośredniczące: redukcję kosztów transakcyjnych (TC↓), ograniczenie niepewności regulacyjnej (UR↓) oraz zwiększenie zgodności zachowań podmiotów gospodarczych (C↑). Rozszerzając model o wymiar komunikacyjny, należy uwzględnić media (M) jako czynnik współkształtujący poziom harmonizacji instytucjonalnej oraz wpływający na proces internalizacji norm i społecznej legitymizacji regulacji (LS, 209–215). Model przyjmuje zatem postać:

$$E = f(H, M)$$

gdzie, jeżeli: $(H, M) \rightarrow (TC\downarrow, UR\downarrow, C\uparrow, A\uparrow) \rightarrow E\uparrow$

Oznacza to, że skuteczność polityk klimatycznych zależy nie tylko od stopnia harmonizacji instytucjonalnej, lecz także od jakości i spójności komunikacji medialnej. Zaprezentowany model stanowi propozycję teoretyczną integrującą podejście instytucjonalne z analizą komunikacji, umożliwiającą wyjaśnienie zróżnicowanej skuteczności polityk klimatycznych w zależności od poziomu harmonizacji instytucjonalnej i przekazu medialnego.

5. PROCES HARMONIZACJI INSTYTUCJONALNEJ A ZIELONA TRANSFORMACJA GOSPODARKI

O ile narzędzie analityczne oparte na koncepcji harmonizacji instytucjonalnej umożliwi identyfikację relacji między instytucjami, o tyle sam proces harmonizacji ma charakter normatywnie ukierunkowany

i zmierza do osiągnięcia określonych celów społeczno-gospodarczych. W kontekście zielonej transformacji odnosi się on do tworzenia spójnego systemu instytucjonalnego, sprzyjającego realizacji celów polityki klimatycznej przy jednoczesnym uwzględnieniu społecznej legitymizacji. Współczesna refleksja nad tym procesem coraz częściej obejmuje nie tylko aspekty ekonomiczne i regulacyjne, lecz także wymiary etyczny, społeczny i komunikacyjny. Szczególne znaczenie ma tu nauczanie papieża Franciszka (2015) zawarte w encyklice *Laudato si'*, w której rozwinięto koncepcję ekologii integralnej, wskazując na ścisłe powiązania między środowiskiem, gospodarką, kulturą i relacjami społecznymi („wszystko jest ze sobą powiązane”, LS, 91).

Proces harmonizacji instytucjonalnej polega na tworzeniu układu instytucji formalnych i nieformalnych, zapewniającego ich wzajemną komplementarność. W kontekście zielonej transformacji oznacza to konieczność synchronizacji regulacji środowiskowych, instrumentów ekonomicznych oraz norm społecznych. Z perspektywy ekologii integralnej proces ten obejmuje również wymiary kulturowy i komunikacyjny, ponieważ – jak podkreśla *Laudato si'* – kryzys ekologiczny ma jednocześnie charakter społeczny i moralny, co implikuje konieczność integracji polityk publicznych z procesami komunikacyjnymi i edukacyjnymi.

Jednym z kluczowych mechanizmów harmonizacji jest zapewnienie zgodności między instytucjami formalnymi a instytucjami nieformalnymi. W tym kontekście szczególną rolę odgrywają media, które uczestniczą w procesie kształtowania świadomości ekologicznej, promowania odpowiedzialnych postaw oraz budowania „kultury troski” o wspólny świat. Istotnym elementem procesu harmonizacji jest również spójność regulacyjna, rozumiana jako zgodność między różnymi obszarami polityki publicznej. W literaturze podkreśla się, że polityka klimatyczna wymaga koordynacji działań w wielu sektorach gospodarki. Jednak w świetle *Laudato si'* spójność ta powinna obejmować również wymiar komunikacyjny, który nadaje sens i kierunek działaniom politycznym, kształtując ramy interpretacyjne dla ich odbioru przez społeczeństwo. Brak takiej spójności może prowadzić do dysonansu poznawczego w obszarze wyznawanych w społeczeństwie wartości i obniżenia społecznej akceptacji dla transformacji.

Istotnym narzędziem harmonizacji jest także zapewnienie skutecznych mechanizmów wdrażania i egzekwowania regulacji.

Z perspektywy ekologii integralnej same mechanizmy formalne okazują się jednak niewystarczające. Konieczna jest zmiana postaw i wartości, która opiera się na rzetelnej i dopasowanej komunikacji medialnej, poprzez bodźcowanie kształtującej lub reinterpretującej normy i wzorce zachowań społecznych. W tym sensie media pełnią funkcję nie tylko informacyjną, lecz także formacyjną. Obejmuje to dialog społeczny, konsultacje publiczne oraz działania edukacyjne. W tym kontekście *Laudato si'* podkreśla znaczenie „ekologicznego nawrócenia”, rozumianego jako zmiana sposobu myślenia i działania jednostek oraz wspólnot. Proces ten *de facto* opiera się na adekwatnych formach transmisji komunikatów, które nie ograniczają się do przekazu technicznego, lecz odwołują się do wartości, odpowiedzialności i solidarności międzypokoleniowej, wzmacniając partycypacyjną rolę społeczeństwa w kształtowaniu dyskursu publicznego.

Z perspektywy nowej ekonomii instytucjonalnej można zatem wskazać, że proces harmonizacji instytucjonalnej w zielonej transformacji gospodarki ma charakter wielowymiarowy. Obejmuje on nie tylko koordynację regulacji i instrumentów ekonomicznych, lecz także integrację norm społecznych, wartości kulturowych z odpowiednimi procesami komunikacyjnymi. Media pełnią w tym procesie funkcję mechanizmu pośredniczącego, który wpływa na poziom akceptacji społecznej, a tym samym na skuteczność polityk klimatycznych, pośrednicząc między systemem instytucjonalnym a społeczną percepcją zmian. Bodźcowanie poprzez media oznacza odpowiednie ustawienie agendy, co w praktyce oznacza kierowanie odpowiednich komunikatów za pomocą konkretnych mediów dopasowanych do odbiorcy (Goffman, 1986). Te funkcje mediów łączą się silnie z formą mediów gorących, w których odbiorca ma bierny udział. Jak zaakcentowano w *Laudato si'*, skuteczność komunikacji ekologicznej zależy od zdolności przekształcania informacji w doświadczenie sprzyjające internalizacji wartości. To znaczy, że do uruchomienia procesów refleksji i głębszego zrozumienia wartości ekologicznych wymaga się komunikatu za pośrednictwem mediów zimnych, w których odbiorca musi podjąć trud partycypacji. Aby postulaty ekologii integralnej mogły być spełnione, konieczne jest właśnie uzupełnienie informacji o instytucjach ich odczuwaniem – co dokonuje się za pośrednictwem mediów zimnych. W przypadku świadomości ekologicznej znaczenie ma edukacja jako proces bliższej

wymiany komunikatów. Medium, jakim jest w tym przypadku dialog między edukatorem a edukowanym (którzy edukują się między sobą), pozwala na reinterpretację instytucji z kategorii zakazu do kategorii odpowiedzialności.

Reasumując, osiągnięcie harmonizacji instytucjonalnej wymaga spójności nie tylko w wymiarach regulacyjnym i ekonomicznym, lecz także w wymiarach kulturowym i transcendentnym. Proces ten wymaga odpowiednio zaprojektowanego mechanizmu transmisji medialnej, który umożliwi kształtowanie świadomości ekologicznej oraz internalizację norm. Zgodnie z przesłaniem *Laudato si'* troska o środowisko naturalne jest nierozdzielnie związana z troską o człowieka i relacje społeczne, co oznacza, że skuteczna zielona transformacja wymaga jednoczesnej harmonizacji instytucji oraz wartości społecznych. Analiza ta stanowi podstawę do dalszego rozważenia praktycznych możliwości implementacji harmonizacji instytucjonalnej w konkretnych kontekstach społeczno-gospodarczych.

6. IMPLEMENTACJA HARMONIZACJI INSTYTUCJONALNEJ

Ponieważ zakres harmonizacji instytucji związanych ze świadomością ekologiczną wykracza poza wymiar ładu prawnego i dotyczy relacji człowieka ze środowiskiem, jej implementacja wymaga odwołania do wartości kulturowych i norm społecznych, bez których pozostaje ograniczona w swojej skuteczności. W tym kontekście opublikowana encyklika *Laudato si'* stanowi jeden z najważniejszych współczesnych punktów odniesienia dla refleksji nad relacją między transcendentnością człowiekiem, środowiskiem i gospodarką.

W warunkach polskich problem ten ma szczególne znaczenie. Transformacja energetyczna i klimatyczna przebiega w specyficznym kontekście instytucjonalnym, uwarunkowanym wysokim udziałem paliw kopalnych, silną rolą sektora energetycznego oraz zróżnicowanym poziomem akceptacji społecznej dla polityk klimatycznych. W konsekwencji harmonizacja instytucjonalna nie może ograniczać się do dostosowania regulacji do wymogów Unii Europejskiej, lecz powinna obejmować również wymiar komunikacyjny, w którym kształtowana jest społeczna percepcja transformacji. W Polsce

oznacza to konieczność synchronizacji regulacji środowiskowych, instrumentów ekonomicznych oraz norm społecznych. Jednak zgodnie z przesłaniem *Laudato si'* równie istotne jest kształtowanie świadomości ekologicznej poprzez odpowiednio przygotowane media, które pełnią funkcję nie tylko informacyjną, ale również formacyjną, wpływając na wartości, postawy i sposób postrzegania relacji człowiek-przyroda, co wpisuje się w ideę ekologii integralnej (LS, 91; LS, 137). Komunikacja oparta wyłącznie na mediach gorących nie prowadzi do trwałego kształtowania wrażliwości ekologicznej, redukując przekaz do zbioru informacji i nakazów. Dopiero wykorzystanie mediów zimnych, wymagających aktywnego zaangażowania odbiorcy, umożliwia internalizację wartości oraz budowanie poczucia odpowiedzialności za środowisko.

Jednym z kluczowych mechanizmów harmonizacji jest zatem społeczna legitymizacja regulacji. W Polsce obserwuje się często napięcia między polityką klimatyczną a percepcją społeczną kosztów transformacji. Brak spójnej komunikacji medialnej może prowadzić do utrwalania konfliktu między instytucjami formalnymi a nieformalnymi, podczas gdy, zgodnie z intuicją zawartą w *Laudato si'*, edukacja medialna może sprzyjać pojednaniu człowieka ze światem przyrody oraz budowaniu odpowiedzialności za środowisko, oddziałując poprzez mechanizmy selekcji i interpretacji informacji. Istotnym problemem w polskim kontekście jest język komunikacji ekologicznej. W wielu przypadkach dominuje przekaz technokratyczny lub konfliktowy, który ogranicza możliwość budowania społecznej akceptacji dla transformacji. Zasadne jest zatem rozwijanie „języka ekologii i sprawiedliwości”, łączącego troskę o środowisko z troską o człowieka, co zwiększa potencjał społecznej legitymizacji polityk klimatycznych. Oznacza to konieczność redefinicji sposobu komunikowania polityk klimatycznych od przekazu opartego wyłącznie na kosztach i regulacjach do narracji podkreślającej odpowiedzialność, solidarność i długookresowe korzyści społeczne, co zwiększa potencjał ich społecznej legitymizacji. A zatem już na poziomie ustanawiania agendy należy zadbać o zakres pojęciowy, odwołujący się do głębszych wartości zakorzenionych w danej kulturze. W procesie harmonizacji instytucjonalnej kluczowe znaczenie ma również edukacja ekologiczna. Zgodnie z podejściem prezentowanym w *Laudato si'* edukacja ta nie powinna ograniczać się do systemu szkolnictwa,

lecz obejmować także rodzinę, wspólnoty religijne oraz klasycznie rozumiane media. W Polsce oznacza to konieczność wzmocnienia roli mediów jako przestrzeni kształtowania świadomości ekologicznej oraz promowania odpowiedzialnych stylów życia, co wpisuje się w szerszy proces internalizacji norm ekologicznych (LS, 213–215). W warunkach polskich, gdzie debata publiczna często ma charakter spolaryzowany, rola mediów jako czynnika harmonizującego nabiera szczególnego znaczenia.

Proces harmonizacji instytucjonalnej można zatem interpretować jako proces obejmujący nie tylko dostosowanie regulacji i instrumentów ekonomicznych, lecz także integrację norm społecznych za pośrednictwem odpowiednio przygotowanych sposobów komunikacji. Media jako mechanizm transmisji instytucji wpływają na poziom akceptacji społecznej, który zgodnie z zaproponowanym modelem stanowi jeden z kluczowych mechanizmów determinujących skuteczność polityk klimatycznych. Reasumując, osiągnięcie harmonizacji instytucjonalnej wymaga nie tylko spójności regulacyjnej, lecz również akceptacji i zrozumienia norm społecznych. Dziesięć lat po publikacji *Laudato si'* można stwierdzić, że jej przesłanie dotyczące roli edukacji, komunikacji i odpowiedzialności za wspólny świat pozostaje aktualne, a jego implementacja w praktyce polityk publicznych i dyskursu medialnego stanowi jedno z kluczowych wyzwań zielonej transformacji.

7. WYNIKI

Przeprowadzona analiza wskazuje, że harmonizacja instytucjonalna stanowi istotny warunek skuteczności zielonej transformacji gospodarki. Uwzględnienie wymiaru komunikacyjnego pozwala natomiast wykazać kluczową rolę mediów w tym procesie jako mechanizmu wpływającego na poziom akceptacji społecznej oraz internalizację norm ekologicznych. Forma mediów współkształtuje bowiem poziom akceptacji społecznej (A) oraz wpływa na mechanizmy opisane w modelu (TC↓, UR↓, C↑), pełniąc funkcję mechanizmu interpretacyjnego i legitymizacyjnego w procesie wdrażania polityk publicznych. Oznacza to, że harmonizacja instytucjonalna nie ma wyłącznie charakteru regulacyjnego, lecz obejmuje również spójność kulturową.

Podsumowując, wyniki można zsyntetyzować następująco. Po pierwsze, wykazano, że harmonizacja instytucjonalna stanowi kluczowy mechanizm pośredniczący między strukturą systemu instytucjonalnego a skutecznością polityk klimatycznych. Wysoki poziom spójności między instytucjami formalnymi i nieformalnymi prowadzi do: redukcji kosztów transakcyjnych (TC↓); ograniczenia niepewności regulacyjnej (UR↓); zwiększenia zgodności zachowań podmiotów gospodarczych (C↑). Po drugie, potwierdzono, że komunikacja medialna pełni funkcję współdeterminującą poziom harmonizacji instytucjonalnej, wpływając na proces internalizacji norm ekologicznych oraz poziom społecznej akceptacji regulacji (A↑). Po trzecie, wykazano, że niespójność komunikacyjna mediów może prowadzić do dezintegracji systemu instytucjonalnego, przejawiającej się wzrostem niepewności poznawczej oraz spadkiem zaufania społecznego. Po czwarte, zidentyfikowano istotne znaczenie formy mediów (gorące vs. zimne) dla procesu internalizacji norm, konstatując, że: media gorące sprzyjają transmisji informacji, natomiast media zimne umożliwiają głębszą internalizację wartości poprzez aktywizację odbiorcy. Po piąte, w kontekście polskim wykazano, że brak spójnej komunikacji medialnej stanowi istotną barierę dla skuteczności polityk klimatycznych, prowadząc do napięć między instytucjami formalnymi a normami społecznymi.

8. WNIOSKI

Celem niniejszego artykułu było wykazanie heurystycznych i aplikacyjnych możliwości koncepcji harmonizacji instytucjonalnej w procesie zielonej transformacji gospodarki oraz wykazanie znaczenia mediów komunikacyjnych w procesie harmonizacji systemu instytucjonalnego. W kontekście polskim analiza prowadzi do kilku wniosków. Po pierwsze, transformacja energetyczna i klimatyczna odbywa się w warunkach napięć instytucjonalnych wynikających z historycznych uwarunkowań gospodarczych oraz zróżnicowanego poziomu akceptacji społecznej. Brak spójnej komunikacji medialnej pogłębia napięcia, prowadząc do utrwalenia konfliktu między instytucjami formalnymi a normami społecznymi. Po drugie, polityki klimatyczne powinny być projektowane i wdrażane w sposób

kompleksowy, obejmujący nie tylko instrumenty regulacyjne i ekonomiczne, lecz także działania komunikacyjne. Po trzecie, istotnym wyzwaniem pozostaje język komunikacji ekologicznej. Dominacja przekazu technokratycznego lub konfliktowego ogranicza możliwość budowania społecznej akceptacji dla transformacji, podczas gdy rozwój „języka ekologii i sprawiedliwości”, postulowany w *Laudato si'*, może sprzyjać integracji celów środowiskowych i społecznych. Po czwarte, analiza odnotowuje potrzebę wzmocnienia roli mediów jako narzędzia harmonizacji instytucjonalnej. Media mogą redukować niepewność regulacyjną poprzez dostarczanie spójnych informacji, obniżać koszty transakcyjne oraz zwiększać zgodność zachowań podmiotów za sprawą promowania norm proekologicznych.

Jednocześnie należy podkreślić, że mimo rosnącego znaczenia *Laudato si'* w debacie publicznej stopień wykorzystania jej przesłania w polskich badaniach nad polityką klimatyczną oraz w praktyce komunikacji medialnej pozostaje ograniczony, co wskazuje na istotną lukę badawczą. Proces ten wymaga jednak nie tylko dostosowania regulacji i instrumentów ekonomicznych, lecz także rozwinięcia spójnej komunikacji medialnej oraz edukacji ekologicznej, które umożliwiają internalizację norm i budowanie społecznej odpowiedzialności zgodnie z postulatami ekologii integralnej.

BIBLIOGRAFIA

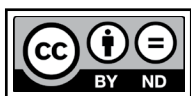
- Bałandynowicz, A. (2021). *Człowiek częstką wszechświata: Rozważania antropologiczno-filozoficzne i filozoficznoprawne*. Warszawa: Difin.
- Barbier, E.B., & Burgess, J.C. (2017). The sustainable development goals and the systems approach to sustainability. *Economics: The Open-Access, Open-Assessment E-Journal*, 11(28), 1–23. DOI: 10.5018/economics-ejournal.ja.2017-28
- Becker, G.S. (1976). *The economic approach to human behavior*. Chicago: University of Chicago Press. DOI: 10.7208/chicago/9780226217062.001.0001
- Farley, J., Daly, H.E., & de la Villa Rosas, J. (2024). *Ecological economics: Principles and applications*.
- Franciszek (2015). *Laudato si'. W trosce o wspólny dom*. Città del Vaticano: Libreria Editrice Vaticana. https://www.vatican.va/content/francesco/pl/encyclicals/documents/papa-francesco_20150524_enciclica-laudato-si.html

- Geels, F.W. (2018). Disruption and low-carbon system transformation: Progress and new challenges in socio-technical transitions research and the Multi-Level Perspective. *Energy Research & Social Science*, 37, 224–231. DOI: 10.1016/j.erss.2017.10.010
- Mäki, U. (1992). On the method of isolation in economics. *Poznan Studies in the Philosophy of the Sciences and the Humanities, Idealization IV: Intelligibility in Science*, 26, 319–354.
- Malthus T. (1798). *An Essay on the Principle of Population An Essay on the Principle of Population, as it Affects the Future Improvement of Society with Remarks on the Speculations of Mr. Godwin, M. Condorcet, and Other Writers*. London: printed for J. Johnson.
- McAdams, R.H. (1997). The Origin, Development, and Regulation of Norms. *Michigan Law Review*, 96(2), 338–433. DOI: 10.2307/1290070
- McLuhan, M. (2017). *Galaktyka Gutenberga: Tworzenie człowieka druku*. Warszawa: Narodowe Centrum Kultury.
- Meadows, D.H., Meadows, D.L., Randers, J., & Behrens, W.W. (1972). *The Limits to Growth: A Report for the Club of Rome's Project on the Predicament of Mankind*. New York: Universe Books. DOI: 10.1349/ddlp.1
- North, D.C. (1990). *Institutions, institutional change and economic performance*. Cambridge: Cambridge University Press. DOI: 10.1017/CBO9780511808678
- North, D.C. (1991). Institutions. *Journal of Economic Perspectives*, 5(1), 97–112. DOI: 10.1257/jep.5.1.97
- Ricardo, D. (1929). *Zasady ekonomii politycznej i podatkovania*. Warszawa: nakład Gebethnera i Wolffa.
- Rockström, J., Gaffney, O., Rogelj, J., Meinshausen, M., Nakicenovic, N., & Schellnhuber, H. J. (2017). A roadmap for rapid decarbonization. *Science*, 355(6331), 1269–1271. DOI: 10.1126/science.aah3443
- Scrieciu, S.S., Barker, T., & Ackerman, F. (2013). Pushing the boundaries of climate economics: Critical issues to consider in climate policy analysis. *Ecological Economics*, 85, 137–146. DOI: 10.1016/j.ecolecon.2011.10.016
- Thaler, R.H., & Sunstein, C.R. (2022). *Nudge: The final edition*. London: Penguin Books.
- Wilkin, J. (2019). Nauka przekracza wszelkie granice, także w ekonomii. *W Ewolucja nauk ekonomicznych. Jedność a różnorodność, relacje do innych nauk, problemy klasyfikacyjne* (s. 57–68). Warszawa: Polska Akademia Nauk. <http://publikacje.pan.pl/Content/114981/PDF/ENE%205-J.Wilkin.pdf>

Williamson, O.E. (2000). The new institutional economics: Taking stock, looking ahead. *Journal of Economic Literature*, 38(3), 595–613. DOI: 10.1257/jel.38.3.595

World Commission on Environment and Development. (1987). *Our common future*. Oxford University Press. <https://www.brundtland.co.za/wp-content/uploads/2022/08/Brundtland-Report-1987-Our-Common-Future.pdf>

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY- ND 4.0) License http://creativecommons.org/licenses/by_nd/4.0/